

УТВЕРЖДАЮ
Проректор БУ ЧР ДПО «Чувашский
республиканский институт образования»
Министерства Чувашии

..... С.В. Петрова
«13» 2021 г.

Чăваш чĕлхи. 9-мĕш класс

ЧĂВАШ ЧĔЛХИПЕ
2021 султа сырмалли терĕслев ёĕн
тĕслĕх вариантĕ

2021 сулхи тĕслĕх вариант

Тĕслĕх варианты аңлантарни

Тĕслĕх варианты 9-мĕш класс пĕтерекенсене терĕслев ёĕн тытăмĕпе тата йĕркипе паллаштарма хатĕрленĕ: терĕслев ёĕн тытăмне аңлантарнă, заданисен формипе шутне кăтартнă, ёĕсене хакламалли критерисене палăртнă.

Тĕслĕх варианты чăваш чĕлхипе 2021 султа тыгмалли республикăн пĕрлехи экзаменĕн терĕслевпе хаклав материалĕсен спецификацийĕ ҫине таянса хатĕрленĕ.

Демонстрационный вариант

контрольных измерительных материалов
для проведения в 2021 году контрольной работы
по чувашскому языку

Вĕренекен валли хатĕрленĕ инструкци

Терĕслевпе хаклав материалĕ 8 ёҫе пĕрлештерекен 2 пайран тăрать.

Экзамен ёҫесене тума 45 минут уйăрнă.

1-мĕш пайра – вуланă текĕстĕн тĕп шухăшне туллин ҫырсă памалла.

2-мĕш пай 7 ёҫен (2-8) тăрать. Ку пайра сăмах, предложени, текст тишкер-мелли ёҫсене тумалла.

Кашни йĕту хыҫăн 5-шер вариант хурав панă. Вĕсенчен терĕсси пĕрре е темиҫе пулма пултарать. Терĕс мар хурав ҫырсан ăна туртмалла та унпа юнашар ҫĕннине ҫырмамалла.

1-8-мĕш ёҫсен хуравёсене текстра ятарласа палăртса хăварнă вырăна ҫырмамалла.

Хуравсене хура чернилла ҫырмамалла.

Экзаменга орфографи словарĕпе усă курма юрать. Ёҫсене тунă чух хуравăша (черновика) ҫырма юрать.

Ёҫсене тунăшăн илнĕ балсене пĕрле хушăҫĕ. Май килнĕ таран ытларах ёҫ туса чи нумай балл пухма тăрăшăр.

Ёҫсене туса пĕтернĕ хыҫăн кашни ёҫĕн хуравё терĕс номерпе тăнипе тăманнине пăхса тухăр.

Тимлĕ пулăр! Васкамасăр, тĕплĕ ёҫлĕр!

Анăҫу сунатпăр ҫире!

1-мѣш пай

1

Текста тилмѣ вѹлѹр те унѹн мѣн шухѹшине сѹрѹр.

- (1) У кахви йѹрѹ та чѣрѣ, хаваслѹ та каласма, шѹт тума юратакан хѣр аначчѣ.
- (2) Вѹрѣѹ пусланнѹранпа пачах улшѹнчѣ. (3) Хѹш-пѣр вѹй пигити арсын та хуѣлса укмелли бѣсене тунѹ хыѣсѹн – улшѹнса кайрѣ. (4) Кѹмѹлѣпе пусѹрѹнчѣ, сѹнне-питне бѣшенчѣк сѣм сѹрѣ, янкѹс сасси салху сѣмме куѣрѣ. (5) Сакна Укахви хѹй те сисет. (6) Вѹхѹчѣ сапла килчѣ пулсан мѣн тѹвас-ха.
- (7) Вѹсѣ эрне кѹна-ха Укахви, Ольга, Хѣветли Етѣрне тѹрѹхѣнчен окоп чавса таврѹнни. (8) Мѣн-мѣн курман пулѣ вѣсем темисѣ уйѹх хушшинче, мѣн-мѣн тѹсмен? (9) Шартлама сивѣре чул пек шѹннѹ сѣре лумсемпе ватса чавнѹ, сивѣ бараксенче сѣр каѣнѹ. (10) Саксене сарѹмсѹрѹх аса илсен хѣр сѹсѣнсе илчѣ, шухѹша урѹх енне пѹрма тѹрѹшрѣ. (11) Мѣн-мѣн курса тѹсмерѣ бѣнтѣ халѹхѣ?
- (12) Никама та сѹмѹл мар: вѹрѣсѹрисене те, ялтисене те. (*Юрий Скворцов**)

**Юрий Скворцов (1932–1977) – чѹвашсен паллѹ сѹрѹвѣси.*

2-мѣш пай

2-8-мѣш бѣсен хуравѣ сѹмах (темиѣсе сѹмах) е цифрѣсен йѣрки пулма пултарать.

2

Текст содержаниѣн тишкерѣвѣ

Текст содержаниѣне хѹш предложенисем тѹр килѣсѣ?

- 1) Укахви шѹт тума юратакан хѣр аначчѣ.
- 2) Укахви, Ольга, Хѣветура Етѣрне тѹрѹхѣнчен окоп чавса таврѹннѹ.
- 3) Шартлама сивѣре тимѣр кѹмака хугатакан бараксенче сѣр каѣнѹ.
- 4) Сичѣ уйѹх хушшинче хѣрсем тем те тѹснѣ.
- 5) Вѹрѣсѹрисене те, ялтисене те сѹмѹл мар.

Хуравѣ: _____

3

Илемлѣх мелѣсене тишкерни

Танлаштарулулѹ предложени номерне кѹтаргѹр.

- (1) Укахви йѹрѹ та чѣрѣ, хаваслѹ та каласма, шѹт тума юратакан хѣр аначчѣ.
- (2) Вѹрѣѹ пусланнѹранпа пачах улшѹнчѣ.
- (3) Кѹмѹлѣпе пусѹрѹнчѣ, сѹнне-питне бѣшенчѣк сѣм сѹрѣ, янкѹс сасси салху сѣмме куѣрѣ.
- (4) Мѣн-мѣн курман пулѣ вѣсем темисѣ уйѹх хушшинче, мѣн-мѣн тѹсмен?
- (5) Шартлама сивѣре чул пек шѹннѹ сѣре лумсемпе ватса чавнѹ, сивѣ бараксенче сѣр каѣнѹ.

Хуравѣ: _____

4

Лексика тишкерѣвѣ

Хаваслѹ сѹмахѹн (1-мѣш предложени) синонимне текстра тулса сѹрѹр.

Хуравѣ: _____

5

Синтаксис тишкерѣвѣ

Предложенисен грамматика никѣсене тѣрѣс палѹртнѹ варианта кѹтаргѹр.

- 1) *Укахви хѣрѹаччѣ* (1-мѣш предложени);
- 2) *вѹй улиѹнса кайрѣ* (3-мѣш предложени);
- 3) *кѹмѹлѣпе пусѹрѹнчѣ* 4-мѣш предложени);
- 4) *сакна сисет* (5-мѣш предложени);
- 5) *мѣн-мѣн тѹсмерѣ* (1-мѣш предложени).

Хуравѣ: _____

6

Пунктуаци тишкерѣвѣ

Чарѹну палли лартмалли вѹрѹнсене кѹтартакан цифрѣсене сѹрѹр.

Шкулѣнче те вѣренѹ тикѣс тыман (1) пѣтѣм шкулѣнч (2) пѣр-пѣр колхоза кайса (3) е тырѹ вьрнѹ (4) е сѣр улми кѹларнѹ (5) е авѹн сѹтнѹ.

Хуравѣ: _____

7

Синтаксис тишкерѣвѣ

Чул пек шѹннѹ сѣре лумсемпе ватса чав сѹмах майлашѹвѣн тѣп компонентне сѹрѹр.

Хуравѣ: _____

8

Орфографи тишкерѣвѣ

Паллѹ тунѹ сѹмахсене мѣнле сѹрнине тѣрѣс ѹнлантарнѹ хурав вариантѣсен номерѣсене сѹрѹр.

- 1) *куѣсулѣне* – сѹмах вѣсѣнчи сѣмселѣх паллине хулпѹ сасѹпа пуѣланакан пур аффикс умѣнче те сѹрмалла;
- 2) *мѣн-мѣн* – мѹшѹр сѹмахсене дефиспа сѹрмалла;
- 3) *Мишкеркасси* – пайѹр ятсен сѹхѹнѹвѣнчен пулнѹ ял ячѣсене пѣрле сѹрмалла;
- 4) *тивѣсѣлѣх* – *пѹх-лѣх* аффикссенче яланах пѣр л сѹрмалла;
- 5) *сил-сивѣ* – пѣр тан ѹнлава палѹртакан сѹмахсен пѣрлѣшѣвнѣ дефиспа сѹрмалла.

Хуравѣ: _____

Чăваш чĕлхине сырнă тĕрĕслев ёĕсене хакласси

Тулли хуравламалли 1-мĕш ёре тусан шул ачи 0-5 балл илме пултарать. Текĕн те шухашне тулли те усăмла усса парсан чи нумай 5 балл илме пулат, анчах орфографи, пунктуаци, грамматика тата пуллев йăнашĕсем тĕл пулаçĕ пулсан 1 балл чакармалла.

Кĕскен хуравламалли 2-8-мĕш ёсене тĕрĕс тусан кашни ёшĕн 1-ер балл илет.

Хурав тĕрĕс пулмасан е вăл пачах пулмасан – 0 балл лартаçĕ.

1-8-мĕш ёсене тĕрĕс тусан пĕтĕмпе 12 балл пухма май пур.

Балсене палла (оценкăна) куçармалли виçе

Балсĕм	Палла
0-5	«2»
6-7	«3»
8-9	«4»
10-12	«5»

Тĕрĕслев ёсĕн тĕслĕх варианчĕн хуравĕсем

Ёç номерĕ	Тĕрĕс хурав
2	15<e>51
3	5
4	салху
5	1
6	145<e>çак цифрасен кирек мĕнле йĕрки
7	лумсемпе ватса чав
8	14<e>41